

Отримано: 20 червня 2022 р.

Прорецензовано: 15 серпня 2022 р.

Прийнято до друку: 20 серпня 2022 р.

e-mail: n.m.tsivun@npu.edu.ua

DOI: 10.25264/2519-2558-2022-14(82)-79-84

Цівун Н. М. Стилiстичнi функцiї антропонiмiв у мовотворчостi Володимира Лиса (на матерiалi роману «Соло для Соломiї»). *Науковi записки Нацiонального унiверситету «Острозька академiя»: серiя «Фiлологiя»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2022. Вип. 14(82). С. 79–84.УДК: 811.161.2'373.23:821.161.2-31.09Лис
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6262-9419>**Цівун Наталія Миколаївна,**кандидат філологічних наук, доцент кафедри стилістики української мови,
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

СТИЛІСТИЧНІ ФУНКЦІЇ АНТРОПОНІМІВ У МОВОТВОРЧОСТІ ВОЛОДИМИРА ЛИСА (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ «СОЛО ДЛЯ СОЛОМІЇ»)

Статтю присвячено дослідженню стилістичних функцій антропонімів як важливого засобу традиційного та новаторського текстотворення в романі «Соло для Соломії» Володимира Лиса. Виокремлено групу антропонімів, які репрезентують «імена історичних осіб», «культурологічні імена», використані з метою часового маркування. Доведено, що літературно-художні антропонімічні одиниці – це струнка система, завдяки якій реалізується ідейно-художній задум письменника. У процесі дослідження з'ясовано, що серед антропонімів переважають такі модельні структури: однолексемні – «імена», «прізвища-фіктоміми», «андроніми»; дволексемні – «ім'я + прізвище», «ім'я + ім'я», «ім'я + ім'я по батькові», «ім'я + андронім», «прізвище + прізвище», «квалітативний виразник + прізвище», «квалітативний виразник + ім'я»; трилексемні – «ім'я + ім'я + прізвище», «ім'я + ім'я по батькові + прізвище», «квалітативний виразник + ім'я + андронім». Визначено, що антропоніми мають певну мету реалізації авторського задуму та виконують різні стилістичні функції, зокрема номінативну, характеризувальну, конкретизувально-видільну, оцінну, емоційно-експресивну. Доведено, що основна функція називання, яка може посилюватися характеризувальною та ідентифікувальною. Це спостережено, наприклад, у такій структурній варіації як «антропонім + прикладка (поширена чи непоширена)», що вмотивовано жартівливою характеристикою героя, внесенням додаткової інформації (посада, вказівка на родинні стосунки, соціальний статус), надання зневажливо-іронічної характеристики. Закцентовано увагу на тому, що при введенні літературно-художніх антропонімів автор використовує стилістичні фігури, зокрема ампліфікацію та парцеляцію. Крім того, визначено, що демінувативні суфікси виступають одним із засобів створення літературно-художніх антропонімів у романі «Соло для Соломії» Володимира Лиса та створюють певні емоційні відтінки – нестливість, зменшеності, ласки, при потребі надати зображуваному довірливого характеру.

Ключові слова: онім, антропонім, апліатив, стилістичні функції, лексична цитата, парцеляція, ампліфікація, демінувативні суфікси, мовотворчість, Володимир Лис.

Nataliia Tsivun,PhD in Philology, Associate Professor,
National Pedagogical Dragomanov University

STYLISTIC FUNCTIONS OF ANTHROPONYMS IN THE LANGUAGE CREATIVITY OF VOLODYMYR LYS (ON THE MATERIAL OF THE NOVEL "SOLO FOR SOLOMIA")

The article is dedicated to the study of stylistic functions of anthroponyms as an important means of traditional and innovative text creation in the novel "Solo for Solomiya" by Volodymyr Lys. A group of anthroponyms are represented by "names of historical figures", "cultural names" used for the purpose of temporal marking is singled out. It is proved that literary and artistic anthroponymic units are a coherent system, thanks to which the ideological and artistic idea of a prose writer is realized. In the course of the research it was found out that the following model structures predominate among anthroponyms: one-token ones – "names", "surnames-fictionies", "andronyms"; two-lexemes – "name + surname", "name + surname, name + patronymic", "name + andronym", "surname + surname", "qualitative expression and surname", "Qualitative expression + name"; three tokens – "name + name + surname", "name + name + surname", "qualitative expression + name + andronym". It is determined that anthroponyms have a certain purpose of realization of the author's idea and perform various stylistic functions, in particular nominative, characterizing, concretizing, evaluative, emotionally expressive. It is proved that the main function of naming, which can be enhanced by characterization and identification. This is observed, for example, in such a structural variation as "anthroponym + appendix (common or uncommon)", which is motivated by humorous characterization of the hero, the introduction of additional information (position, indication of family relationships, social status), contemptuous and ironic characterization. Emphasis is placed on the fact that in the introduction of literary and artistic anthroponyms the author uses stylistic figures, including amplification and parcelling. In addition, it is determined that diminutive suffixes are one of the means of creating literary and artistic anthroponyms in the novel "Solo for Solomiya" by Volodymyr Lys and create certain emotional nuances – affection, smallness, kindness, if necessary to give the portrayal a trusting character.

Keywords: onym, anthroponym, appellation, stylistic functions, lexical quotation, parcelling, amplification, diminutive suffixes, language creation, Volodymyr Lys.

Постановка проблеми. Мовостиль Володимира Лиса багатогранний та багатоаспектний. Його творчість вражає синтетизмом словесного експерименту та жанрової розмаїтості прозового доробку, зокрема повість-есе, психологічний трилер, динамічний детектив, постмодерністський роман, мелодрама, родинна сага. На думку літературознавців, «якісно новим етапом у творчості Володимира Лиса стала своєрідна діалогія «Століття Якова» та «Соло для Соломії», у якій він творчо переосмислює давню і шляхетну традицію західноукраїнської літератури: через непросту людську долю показати історичну епоху» (Бородица, 2015: 65). Серед моностилiстичних аспектів, на нашу думку, варто звернутися до з'ясування стилістичних функцій антропонімів як важливого засобу традиційного та новаторського текстотворення.

Аналіз досліджень і публікацій. Онімний простір індивідуально-авторського слововживання постійно перебуває в полі зору науковців, зокрема значимо дослідження Н. М. Бербер (антропонімія в романі «Солодка Даруся» Марії Матіос), С. П. Бирик (антропоніми в оповіданнях Григора Тютюнника), В. М. Галич (антропонімія творів Олеси

Гончара), П. Ю. Гриценко (антропонімія прози М. Стельмаха), Ю. О. Карпенко (літературна ономастика Ліни Костенко), О. О. Тележкіної (антропонімія у віршах Дмитра Павличка), Л. Г. Шаповал (антропоніми у творчості Леся Мартовича) та інші. Крім того, варто наголосити, що твори Володимира Лиса також були й залишаються об'єктом наукових студій, зокрема А. І. Вегеш (Вегеш, 2019; 2020), І. П. Левчук (Левчук, 2013), В. А. Філінюк (Філінюк, 2015). Тексти відомого українського письменника перебувають в полі зору й студентських наукових досліджень. Зокрема, відзначимо роботу І. Бойко «Жіночі імена в романі Володимира Лиса «Соло для Соломії» (Бойко, 2017).

Мета дослідження – охарактеризувати стилістичні функції антропонімів у романі «Соло для Соломії», що виформують художньо-образну картину мовомислення Володимира Лиса.

Виклад основного матеріалу. Роман «Соло для Соломії» Володимира Лиса визначають як родинну сагу, у якій автор описує історію трьох поколінь родини Рошуків. Твір став своєрідним життєписом головної героїні – Соломії, де «проблеми буття конкретної людини набувають загальнонаціонального й загальнолюдського звучання» (Філінюк, 2015).

Заголовок роману має вагомим смислове й стилістичне навантаження. Він зацікавлює читача «фоностилістичною грою слів «*соло*» та «*Соломія*» (Філінюк, 2015), тобто фігурою логогриф, що створює «пластичний свіжий звуковий образ» та «засвідчує високу майстерність» письменника, «уміння створювати засобами фонеморфології місткі синестезійні комплекси» (Мацько, 2005: 34). Використання музичного терміну *соло*, який «асоціюється з музикою, мелодією, пісню, виконуваною однією людиною» (Філінюк, 2015) має змістове й композиційне підтвердження, оскільки «присвячено жінці на ймення Соломія, її життєвій історії, що нагадує народну ліричну пісню» та «нагадує структуру пісні (заспівом і приспівом названо перші дві частини), у ньому представлено жінок трьох поколінь з однаковим іменем» (Філінюк, 2015).

Дослідження показало, що в романі Володимира Лиса «Соло для Соломії» переважають літературні антропоніми, що слугують «своєрідною енциклопедією імен Волинського краю» (Філінюк, 2015), а периферійну зону становлять найменш відомі історичні особи (*Наливайко, Гонти, Залізняк, Ленін, Сталін, Каганович, Хрущов*), прізвища письменників (*Шевченко, Тичина, Руставелі, Хайами, Рудакі, Фірдуосі*). Такі лексеми переважно «позбавлені стилістичного забарвлення й уживаються для окреслення епохи, у якій відбуваються події художнього твору чи про яку згадують персонажі» (Філінюк, 2015): «*Бо те, про що поет писав, наш великий Павло Григорович Тичина: «Люба сестронько, милий братику, попрацюємо на Хрещатику», дало свої плоди. Київ знову стає красенем»* (Лис, 2015: 197); «*Налив з склянку пекучої рідини, вистив, яблуком кислим закусив, тоді оглянувся та до портрета Кагановича, що висів поруч з портретом Сталіна за спиною на стіні»* (Лис, 2015: 257). У романі спостерігаємо використання кількох цитатних імен (термін Г. М. Сюті) у межах одного речення, що створюють «функціонально-стилістичний код, який засвідчує зорієнтованість авторського мовомислення на універсум попередньої національної <...> культури» (Сюта, 2017: 141). Наприклад: «*Але вони відбудовуються, і недалекої той час, коли на їхній святій, хоч і сплюндрованій ворогами землі не лишилося жодної руїни. Так і сказав – святій Козацькій землі, Наливайка, котрий і тут, на Волині, з панам боровся, і Гонти та Залізняка, про яких писав батько Тарас, чий портрет у вас висить поруч з іконами»*. Автор у цьому мовно-літературному контексті відсилає читача до прецедентних джерел, які треба ідентифікувати та декодувати. Відзначимо, що подібно представлено й антропонімний простір у романі Володимира Лиса «Століття Якова». Ці групи онімів детально описано й охарактеризовано в дослідженні І. П. Левчук (Левчук, 2013).

Антропоніми роману Володимира Лиса «Соло для Соломії» поділяємо на такі структурні типи:

I. Однолексемні антропоформули:

1) **ім'я**: Степан, Соломія, Тарас, Антін, Петро, Марія, Настя, Руфіна, Олег, Зорина, Платон, Тиміш, Софійка, Явдох, Василько, Вірка, Тетяна, Федосько, Захарко, Параска, Варка, Митро, Ярема, Вадим, Демид, Вероніка, Ольга, Григорій, Марина, Світлана, Зоя, Назар, Оленка, Василь, Тарас, Тамара, Фрідріх, Людвіг та ін. Вони переважають кількісно та є основним базовим матеріалом, з яким працює автор: «*Ти Вірко, прости, і ти, Ганю, і ти, Марусю, бо ж три брати полягло в чужую землю, і ти, Катю, бо ж двоє діток тожже лишилося, але як тре' буде, поможемо»* (Лис, 2015: 160). За спостереженнями А. І. Вегеш «письменник скурпульозно й дуже детально представляє традиційну поліську антропонімію» (Вегеш, 2020: 166). Це виявляється в тому, що «персонажі нерідко іменуються типовими для цього регіону варіантами: Рипина (Горпина), Гандрій (Андрій), Гантон (Антон), Гартем (Артем), Митрик, Митко (Дмитро), Мико (Микола) Федорич та ін.» (Вегеш, 2020: 166). Зазначимо, що в цій категорії представлено також імена, які увиразнюють й національну приналежність, проте становлять периферійну зону (*Фрідріх, Людвіг, Реваз, Марлен, Генік*);

2) **прізвища-фіктоніми**: Мацик, Зозулик, Ратинець, Бартох, Басюта, Без, Безушко, Вертун, Гапонєць, Гарасюк, Гитуєць, Гірчак, Горопаха, Диль, Дударик, Калина, Косарєв, Кравець, Луць, Ратенець, Родюк, Рошук, Соловенчик, Табарка, Терещук, Тиндур, Троцюк, Чехура. Вони «відображають особливості волинських прізвищ. Автор вживає переважно для опису другорядних персонажів, з якими головні герої взаємодіють у різних життєвих ситуаціях, але при цьому знаходяться в не дуже близьких стосунках» (Філінюк, 2015): «*Вони не були родичами Диліам, Захарковим батькам, отож перед тим не навідувалися до їхньої оселі, та й жили Дилі на другому кутку»* (Лис, 2015: 148);

3) **андроніми (іменування жінки за іменем, прізвищем чи прізвищем її чоловіка)**: Луциха, Ратенчиха, Басютиха, Харитониха, Злотиха, Тиндуриха, Герасимиха, Ганущиха. Спостерігаємо активне використання андронімів у романі Володимира Лиса «Соло для Соломії». Зазначимо, що етимологія прізвищ утворена за допомогою додавання суфіксу *-их* досить прозора, а стилістична мета – надати тексту колориту розмовності. Наприклад: «*Дурна баба Басютиха навіть у райком поїхала»* (Лис, 2015: 279). Крім того, такі розмовні елементи надають оповіді невимушеності, допомагають відтворити соціальний тип зображуваного середовища та передають характери персонажів.

II. Дволексемні антропоформули:

1) **ім'я + прізвище**: Вірка Ликунова, Федько Кусий, Петро Бартусьов, Люба Борцьова, Захар Кущик, Танька Берусьова, Дмитро Соловенчик: «*Тата Антін хтів конюхов, та сказали, що конюхи уже є Федько Кусий і Петро Бартусьов»* (Лис, 2015: 209); «*З натопошту вирвалася Катька Тикунова...»* (Лис, 2015: 160);

2) **ім'я + ім'я по батькові**: Павло Андрійович, Федось Петрович, Антін Дмитрович, Соломія Антонівна, Соломія Прокопівна, Іван Семенович. Наприклад: «*Да, Іване Семеновичу, славна жінка у вашого фронтовика»* (Лис, 2015: 160). «*Через два дні Федось Петрович сказав Соломії, що Вадим велів передати – поїхав у відпустку на рідну Чернігівщину»* (Лис, 2015: 251);

3) **ім'я + ім'я**: Петро-Ярема, Руфина-Раїса, Райка-Руфина, Руфка-Райка, Марусі-Марушки, Соле-Соломіє. Наприклад: «*І враз осіклася. Чорний вид у Марусі-Марушки*» (Лис, 2015: 164). У цьому пункті хотілося б зацентувати увагу на тому, що «кожен текст чи витвір мистецтва репрезентує завжди позатекстову реальність, яка сприймається відповідно до підготовленості реципієнта, до його загальнокультурного рівня» (Цівун, 2013: 195). Серед таких подвійних імен особливу увагу привертають власне інтертекстуальні включення у вигляді лексичних цитат (Петро-Ярема → Шевченко → «Кобзар» → «Гайдамаки»), що спостерігаємо в уривку «*Не прізвисько, а псевдо, сказав Петро-Ярема. – Ти Шевченка читала? – Чого ж, – сказала Соломія. – Мені отець Андроній «Кобзаря» давав читати. – А «Гайдамаки» читала? – «Гайдамаки»? – Значить – не, – чогось зітхнув Петро*» (Лис, 2015: 133). Вони виконують «функцію “точкової” вказівки на прецедентну ситуацію» (Сюта, 2017: 140), при якій у лінгвосвідомості читача вибудовується парадигма: автор → збірка → назва твору → герой твору. Крім того, за спостереженнями Г.М. Сюти, саме такі «образи, алюзовані, вербалізовані у форматі знаків-вказівок, часто слугують засобами оцінки, пов'язуючи хронологічно й ментально різні фрагменти національної історії та культури» (Сюта, 2017: 140). Так, безперечно, образ Яреми, що є втіленням образу захисника, лицаря, поборника справедливості українського народу, поєднує часи Гайдамаччини (XVIII ст.) і захисників ОУН-УПА (XX ст.), оскільки «дуже популярними серед повстанців були назви діячів української історії доби Козаччини, Гетьманщини, ватажків народних повстань» (Вегеш, 2020: 165);

4) **ім'я + андронім**: Юстинка Петрусьова, Катька Тикунова, Вірка Рикунцева, Люба Личункова, Варка Карасьова, Юстинка Петрусьова, Вірка Рикунцева. Наприклад: «*Аж вийшла Пріська Ратенчиха й спитала: – Чого тобі, Соломко?*» (Лис, 2015: 20); «*Тож покликали Настю Луциху і Варку Харитониху, котрі на травах зналися...*» (Лис, 2015: 22);

5) **прізвище + прізвище**: Троцюків-Зозуликів. Зауважимо, що такі конструкції непродуктивні: «*Навідувалася ціла така кумпанія – голова колгоспу, товариш Федосько Без, сільсоветський голова, участковий міліціант, двоє-троє «стрибків» і безпреміно уповноважений з району, а то й двоє – вже кілька раз і до обійстя Троцюків-Зозуликів*» (Лис, 2015: 196);

6) **квалітативний виразник + ім'я**: голова сільради Захарко, посильна Ганька, отець Андроній, матушка Єфросинія: «*Чи не Зозуликів сяд дитина?*» – подумала матушка Єфросинія, котра, на відміну від свого не надто уважного чоловіка, знала геть усіх – і старих, і малих» (Лис, 2015: 41);

7) **квалітативний виразник + прізвище**: крамар Гершко, пан Казімеж, товариш Сталін. Такі конструкції непродуктивні: «*Запитань пан Казімеж не любив, чи за програмою, чи поза нею, а за неналежну поведінку боляче бив лінійкою по долонях*» (Лис, 2015: 45).

III. Трилексемні:

1) **ім'я + ім'я по батькові + прізвище**: Рошук Павло Андрійович, Троцюк Тарас Антонович, Раїса Кирилівна Боришко, Рошук Соломія Антонівна. Уведення трилексемних антропонімів відповідної структури створює колорит офіційності, урочистості. Вони зустрічаються в описі ділових документів та проведенні офіційних зібрань: «*І потім повідомлялося, що батько, Коробченко Вадим Георгієвич, лишив заповіт, в якому він віписав їй, громадянці Родюк Соломії Антонівні, будинок з усіма надвірними будівлями й земельною ділянкою*» (Лис, 2015: 352);

2) **ім'я + ім'я + прізвище**: Ганс-Йоахім Катценбергер. Такі конструкції непродуктивні: «*А він, Ганс-Йоахім Катценбергер, один з переможців, який сьогодні здобув свій доволі непоганий, більше того, привабливий трофей*» (Лис, 2015: 69);

3) **квалітативний виразник + ім'я + андронім**: «*Задовго до хитромудрих приладів, усіляких УЗІ (чи то УЗД), у Загоренях жила баба Настя Луциха, котра вміла якось за відомими їй однієї ознаками визначати стать майбутньої дитини*» (Лис, 2015: 14).

Водночас зауважимо, що в романі Володимира Лиса «Соло для Соломії» спостерігаємо поєднання одно-, дво і трилексемних компонентів антропонімів в межах одного висловлення: «*То слово має жінка фронтовика Рошук Соломія Антонівна, – проголосив вельми аж врочисто Іван-голова. – Йди сюди, Соломко, тутечки ставай. Хай усі бачать*» (Лис, 2015: 159) або «*Ну от і наша Соломко, тоїсть Соломія Антонівна, – зрадів голова, тико дивно якось, мовби тягар бозна-який з плечей скидав*» (Лис, 2015: 252). Такі поєднання синонімічних антропонімів, що відображають статус однієї особи (офіційний Рошук Соломія Антонівна → емоційно маркований Соломко // емоційно маркований Соломко → офіційний Соломія Антонівна), змінюють напругу тексту (від офіційного колориту до розмовного або, навпаки, – від розмовного до офіційного) та створюють багатогранний художній образ головної героїні твору.

Антропоніми в художньому тексті, зокрема і в романі Володимира Лиса «Соло для Соломії», виконують різні стилістичні функції, що зумовлюються семантикою власного імені (Вегеш, 2020), особливостями введення в інформаційне поле твору та актуалізуються залежно від авторського задуму.

Концептуально-видільна функція антропонімів та оцінна. Цікавим є індивідуально-авторський прийом введення антропонімів у текст, зокрема створення синонімічних рядів імен головних героїв роману. Прикметно, що їх ампліфіковане нагромадження переважно відбувається в межах одного речення. Володимир Лис окреслює імена героїв, зокрема Степан, Петро, Павло, Руфина, Вадим, Микола, Віра, Григорій, Марія, Юрій, Василь, що групуються навколо головної героїні – Соломії. У такий спосіб активізується концептуально-видільна функція антропонімів, що відбувається через нагромадження різних форм іменування – від нейтрального до емоційно маркованого чи офіційного. Так, наприклад, до оніма Соломія автор утворює кілька синонімічних рядів: 1) *Соломія, Соломка, Соломинка, Соломієчка*: «*А їхній невістці Соломії, яку всі звали Соломкою, а чоловік Антін Соломинкою, подарував ще й особливу звістку*» (Лис, 2015: 11); «*Соломко! Соломієчко!.. Куди ти?*» (Лис, 2015: 79); «*– Соломка! Соломка! Соломинка!*» (Лис, 2015: 93); «*Така вона, Соломія. Соломка. Соломинка.*» (Лис, 2015: 137) та 2) *Соломія, Соля, Солечка*: «*– Солю. Солечко моя... – Так у нас називають тих, хто зветься Соломія*» (Лис, 2015: 232). У цих прикладах спостерігаємо позитивну оцінку, що виформовується за допомогою суфіксів *-к, -инк, -ієчк // -л та -ечк*. Зазначимо, що при нагромадженні варіативних імен застосовується кілька особливостей введення: *як однорідні члени речення* (при цьому використовується розділові знаки кома та знак оклику) та *як парцеляти*, які оформлюються кількома комунікативними одиницями (при цьому використовується розділовий знак крапка). Виділяючи антропонім у відносно самостійну комунікативну одиницю, автор актуалізує ім'я, посилює його інформативну місткість.

У романі «Соло для Соломії» Володимир Лис подає й інші варіації синонімічних рядів власних імен. Так, до оніма **Степан**, автор утворює також кілька синонімічних рядів: 1) **Степан, Степанко, Степусько, Степурчик**: «І наступної миті зрозуміла – хто. **Степан, Степанко, Степусько, Степурчик** – по-різному кликали його дивчета» (Лис, 2015: 12), що утворює за допомогою демінувативних суфіксів **-к, -уськ, -урчик** та 2) **Степан, Степанко, Степась**: «Сміх покотився під ноги, по вулиці, відбився об дерева у садку. А **Степан, Степанко, Степась?**» (Лис, 2015: 13). Як бачимо, використовуючи ампліфіковані форми зменшеності, майстер слова створює портретні характеристики персонажів та модифікує спонтанну уснорозмовну оповідність. Хоча зазначимо, що концептуально-видільну функцію виконують антропоніми, коли відбувається антропонімічна ампліфікація різних імен – односельців Соломії: «А над ланками була бригада. І бригадиром-начальником **Стьопка Мартин**. А **Марта, Мартоха**, його мати була у їхній ланці. А ще **Вірка, Люба, Настя, Явдоха, Рипин, Лідка, Катька, Гафія**. Всі свої, знакоми, з їхнього кутка. І десята вона – **Соломія**» (Лис, 2015: 208).

До онімів **Павло** та **Петро** автор утворює синонімічні ряди за аналогією: **Петрик, Петрусь // Павлик, Павлусь**. Наприклад: «Тої весни йшов Соломіїці шістнадцятий рік, вже й на вечорниці ходила, а з вечорниць удвох і проводжали – по праву руку **Петрик-Петрусь**, а по ліву – **Павлик-Павлусь**» (Лис, 2015: 57); «Як і над його другом і однолітком – **Павликом, Павлусем**, якого вона назвала спочатку **Павиком**» (Лис, 2015: 34). Цей синонімічний ряд автор утворює за допомогою суфіксів зменшеності **-ик** та **-усь**. Така варіативність імен виконує кілька функцій: функцію вираження позитивної оцінки героїв, функцію інтимізації викладу.

Багатогранно представлено в романі «Соло для Соломії» Володимира Лиса імена **Руфина та Раїса**. Це імена однієї героїні – подруги Соломії, яка змінює протягом життя своє ненависне ім'я Руфина на милозвучне, як їй здається Раїса. Виокремлюємо такі їх синонімічні варіації – **Руфині, Руфочці, Руфиночці; Руфка, Руфину-Руфинисько, Руфку дідькову; Раїса, Рая, Раєчка, Раюня**: «Втім, **Руфина** вже була не **Руфина**, а **Раїса, Рая, Раєчка, Раюня**, як її називав чоловік з видовим задоволенням і гордістю» (Лис, 2015: 180). Особливо цікавою є динаміка зміни ставлення автором до цієї героїні. Вона простежується в найбільшій кількості дволексемних антропонімів: **Руфина-Раїса, Райка-Руфина, Руфка-Райка**. Синонімічний ряд до оніма Руфина утворюється за допомогою демінувативних суфіксів **-к, -ник, -очк (-очк)** для підсилення експресивності висловлення та надання герої позитивної характеристики: «Ну, до побачення, **Руфинко**. Але він подумки складав їй листа, своїй таємничій прекрасній незнайомці **Руфині. Руфочці, Руфиночці**» (Лис, 2015: 152). Ім'я Руфина автором побудовано на яскравому контрасті: від позитивної оцінки до різко пейоративної. З цією метою створено синонімічний ряд за допомогою суфіксів **-к, -иськ**, що посилюється негативно забарвленим мовним оточенням: «**Руфина**. «В їхньому селі кілька днів, як прийшли червоні, стояли гармати, теї, що самолюти збивають. Ну, **Руфка**, звісно, не промах» (Лис, 2015: 150); «Тої хлопець окаянний, що так безбожно накинув оком і серцем на **Руфину-Руфинисько, Руфку дідькову**» (Лис, 2015: 153). Ще одним прикладом вираження меліоративної оцінки є синонімічний ряд до оніма **Раїса**, утворений за допомогою зменшено-пестливих суфіксів **-єчк, -юня**: «Втім, **Руфина** вже була не **Руфина**, а **Раїса, Рая, Раєчка, Раюня**, як називав її чоловік з видимим задоволенням і гордістю» (Лис, 2015: 180), а для вираження негативного ставлення автор використовує суфікс **-к**: «– То вона туперка **Райка**, – повідомила неїна мати **Марина** ...» (Лис, 2015: 180). Спостереження над мовним матеріалом показало, словотворчі засоби, які надають антропонімам яскравої емоційності, разом зі словесним оточенням формують як пейоративну, так і меліоративну оцінку.

У романі Володимира Лиса «Соло для Соломії» особливо простежується **експресивно-оцінна функція антропонімів**. Категорія оцінки (позитивна чи негативна характеристика) представлена через ім'я чи прізвище, що передається за допомогою демінувативних суфіксів: «**Мо**, послухаси мами, **Павлику**?» (Лис, 2015: 120); «**Ти краций від тисячі гусар, Олежку**» (Лис, 2015: 181); «**До побачення, Руфинко**» (Лис, 2015: 152); «**Ой, Божечку милий, хто ж тебе так, доно? Невже Павлусь**» (Лис, 2015: 140). Демінутивні за своєю стилістичною належністю є засобом, характерним для розмовного мовлення, а також для мови художньої літератури. Найбільш поліфункціональними виявляються ці утворення в жанрі художньої прози, де виступають одним із засобів створення художнього образу. Демінувативні суфікси одночасно зі своїм предметним значенням у романі «Соло для Соломії» Володимира Лиса є носіями певних емоційних відтінків – пестливості, зменшеності, ласки, при потребі надати зображуваному довірливого характеру. Особливо активно використовуються при описі дітей, надаючи голубливого, доброзичливого відтінку: «**Її нестерпно захотілося додому. Там є брати – Тарасик і Василько, там... вона сама – маленька дівчинка Соломія. Там Петрусь і Павлик. Тожє маленькі, обоє добрі і привітні**» (Лис, 2015: 149); «**То була правда. Соломія не робила різниці між Соломієюю і Віталіком, між Олежком і Олюнькою чи Миколкою, з усіх сил старалася не робити**» (Лис, 2015: 332).

Основна функція антропоніма у романі Володимира Лиса «Соло для Соломії» – **називання**. Вона посилюється **характеризувальною та ідентифікувальними функціями**. Це спостерігаємо в такій структурній варіації «**антропонім + прикладка (поширена чи непоширена)**», що вмотивовано

1) **жартівливою характеристикою героя**: «**Братик** таки назвав з чистої цікавості. І отримав зусім не таке страшне – **Юрчик-замазурчик**» (Лис, 2015: 191); «**Соломія** назвала їх **Тетянка – квіточка-духмянка (квіточка-коханка)**, переінакиувала **Вірка** і **Юрчик – солоденький мурчик**, що обом вельми подобалося» (Лис, 2015: 191); «**І шкода, страшенно шкода дочку – Соломку-вредницю, Соломію дурну, Солечку її найріднішу**» (Лис, 2015: 335); «**Ой Петрусю...Петрику-бедрику...**» (Лис, 2015: 136). «**Ну, Вірка** й відповіла, що пригнала **Варочка-молотарочка** ще по обіді, довго молелася, як то неї обіжають» (Лис, 2015: 213). «**Зрештою перед випускним Солька-долька (так любив називати Віталік)...**» (Лис, 2015: 332). У цій групі переважають непоширені постпозитивні приклади.

2) **внесенням додаткової інформації**. У романі «Соло для Соломії» Володимира Лиса визначаємо такі інформативні розширення антропонімів:

- **вказівка на вік**: «**Казали, що Танька Берусьова, дівчина-вісімнадцятка**, накидала оком на старшого парубка, тико сміється брат» (Лис, 2015: 184);

- **вказівка на посаду**: «**Бричка друга, новіша, ніж у Федося-голови**» (Лис, 2015: 226); «**Гля, а з вулиці підходить дедько Іван, колишній сільрадівський голова, тепер – бригадир**» (Лис, 2015: 278); «**Товариш Сталін, наш великий керівителє і вождь, умер**» (Лис, 2015: 278);

• **вказівка на родинні стосунки:** «А опудало виставила Софійка, Петрова сестра» (Лис, 2015: 163); «Соломія-молодиша пішла з хати» (Лис, 2015: 185);

• **вказівка на соціальний статус:** «Тико Вірка-вдова підійшла й затулила своєю долонею нейного рота» (Лис, 2015: 167); Соломія пройшла до брочки, подумала, що серпа ж на полі лишила, ну, нічого, жінки заберуть, та ж Вірка ці Явдоха-сусідка» (Лис, 2015: 231);

1) надання **зневажливо-іронічної характеристики:** «При тому хвалив у повен голос товариша Сталіна, Йоську Саривоновича, котрий дбає про всенький люд, од малого до великого» (Лис, 2015: 55).

Емоційно-оцінна функція антропонімів. Емоційно-експресивне навантаження однолексемних антропонімів створюється парцеляцією. Цією стилістичною фігурою Володимир Лис активно послуговується в романі «Соло для Соломії», оскільки вона дає змогу автору створити «виразні ознаки народнорозмовного мовлення» (Мацько, 2006: 165). Парцельовані структури, які пов'язані з антропонімами, автор використовує

1) для актуалізації інформації та привернення уваги до окремої деталі. Серед таких змістопідсилювальних конструкцій спостерігаємо виокремлення прикладки в самостійну парцельовану частину, що на письмі оформлюється крапкою: «Руфина не скаже нікому, али вона, вона сама мусить сказати. Петрусеві й Павлюсю. Нейним вірним лицарям» (Лис, 2015: 66); «Серед зими, зразу по Різді, до їхньої хати Вірка завітала. Молодиша сестра Юрка, Вірчиного покійного чоловіка, ота сама, котру Вірка вирвою, видрою називала» (Лис, 2015: 204). Кожна парцельована частина привертає до себе увагу, дає ширше уявлення про особу, виконує роз'яснювально-довідкову функцію;

2) для передачі спонтанності спілкування, живомовності, невимушеності: «Тоді ще вони всі ходили – вона, мама Соломія і тато Антін. І Василько» (Лис, 2015: 180). Спостерігаємо, що парцелянт відділений від основного речення тільки формально, оскільки семантично і синтаксично тісно пов'язаний з основною частиною, продовжуючи ряд однорідних підметів. Автор акцентує ім'я Василько, з одного боку, підкреслюючи логіко-емоційну важливість героя роману, а з іншого – відтворюючи ритмомелодику розмовного, невимушеного спілкування.

3) для створення ритмомелодики та одночасно привернення уваги читача до інтонаційно виділених окремо одиниць, зокрема це стосується імен головних героїв: «З'явилася думка й не відпускала. Думка про Григорія. Гришу, Гриця, який мив її ноги у Дніпрі» (Лис, 2015: 353); «Така вона, Соломія. Соломка. Соломинка» (Лис, 2015: 137). Ампліфіковані варіативні нагромадження антропонімів *Соломія, Григорій*, що подані через крапку дають змогу акцентувати увагу до імен головних героїв, передають авторську оцінку, а також виступають засобом ритмізації прозового тексту.

Висновки. Отже, у романі Володимира Лиса «Соло для Соломії» поєднується найменування історичних осіб, що становлять периферійну зону, та літературно-художня антропонімія, що багатогранна та насичена ще й синонімічними варіаціями окремих імен. Ідейно-художній задум майстра художнього слова зреалізовано через різні модельні структури антропонімів, які виконують певні стилістичні функції – номінативну, характеризувальну, оцінну, емоційно-експресивну. Особливістю їх уведення в текст є використання стилістичних фігур, зокрема ампліфікації та парцеляції. Власне, такий аспект у подальшому й потребує детальнішого вивчення.

Література:

1. Бойко І. Жіночі імена в романі Володимира Лиса «Соло для Соломії». Житомир, 2017. URL: https://slavonic_languages.webnode.com.ua/news/irina-bojko-zhinochi-imena-v-romani-volodimira-lisa-solo-dlya-solomiji/
2. Бородица С.В. Проза Володимира Лиса в сучасному українському літературному дискурсі. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія «Літературознавство»*. Випуск 43. Тернопіль, 2015. С. 62-70. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NZTNPU1_2015_43_7.
3. Вегеш А.І. Національна та регіональна значущість літературно-художніх антропонімів у романі Володимира Лиса «Століття Якова». *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Філологія»*. Випуск 1 (41). Ужгород, 2019. С. 33–37. URL: [https://doi.org/10.24144/2663-6840.2019.1.\(41\).33-37](https://doi.org/10.24144/2663-6840.2019.1.(41).33-37)
4. Вегеш А. І. Традиційна поліська антропонімія – джерело творення літературно-художніх антропонімів у романі «Соло для Соломії» Володимира Лиса. *Закарпатські філологічні студії*. Випуск 13. Том 3. Ужгород, 2020. С. 161166. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/32228>
5. Левчук І. П. Антропонімія роману Володимира Лиса «Століття Якова». *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство*. Випуск 22. 2013. С. 69–74. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvnuflm_2013_22_17.
6. Лис В. С. Соло для Соломії: роман / передм. Т. Прохаська. Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2015. 368 с.
7. Мацько Л. І., Сидоренко О. М., Мацько О. М. Стилїстика української мови. Київ: Вища школа, 2005. 462 с.
8. Мацько Л. І., Мацько О. М. Риторика. Київ: Вища школа, 2006. 311 с.
9. Сюта Г. М. Цитатний тезаурус української поетичної мови ХХ століття. Київ, 2017. 384 с.
10. Філінюк В. А. Лінгвопоетика власних назв (на матеріалі роману Володимира Лиса «Соло для Соломії»). *Записки з ономастики: збірник наукових праць*. Випуск 18. Одеса, 2015. С. 704–716. URL: <http://212.111.198.18:88/jspui/handle/123456789/264>
11. Цівун Н.М. Декодування тексту як основа лінгвістичного дослідження. *Наукові записки. Серія «Філологічні науки» (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя)*. Книга 2. Ніжин, 2013. С. 194–197. URL: http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/560/1/276_Naykovi_zapiski.PDF

References:

1. Boyko I. Zhinochi imena v romani Volodymyra Lysa «Solo dlya Solomiyi». Zhytomyr, 2017. URL: https://slavonic_languages.webnode.com.ua/news/irina-bojko-zhinochi-imena-v-romani-volodimira-lisa-solo-dlya-solomiji/
2. Boroditsa S.V. Proza Volodymyra Lysa v suchasnomu ukraiyns'komu literaturnomu dyskursi. Naukovi zapysky Ternopil's'koho natsional'noho pedahohichnoho univertsytetu imeni Volodymyra Hnatyuka. Seriya «Literaturoznavstvo». Vypusk 43. Ternopil', 2015. S. 62 70. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NZTNPU1_2015_43_7.
3. Vehesh A.I. Natsional'na ta rehional'na znachushchist' literaturno-khudozhnikh antroponomiv u romani Volodymyra Lysa «Stolittya Yakova». Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho univertsytetu. Seriya «Filolohiya». Vypusk 1 (41). Uzhhorod, 2019. S. 33–37. URL: [https://doi.org/10.24144/2663-6840.2019.1.\(41\).33-37](https://doi.org/10.24144/2663-6840.2019.1.(41).33-37).
4. Vehesh A.I. Tradytsiyna polis'ka antroponomiya – dzherelo tvorennya literaturno-khudozhnikh antroponomiv u romani «Solo dlya Solomiyi» Volodymyra Lysa. Zakarpats'ki filolohichni studiyi. Vypusk 13. Tom 3. Uzhhorod, 2020. S. 161166. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/32228>.

5. Levchuk I.P. Antroponimiya romanu Volodymyra Lysa «Stolittya Yakova». Naukovyy visnyk Skhidnoyevropeys'koho natsional'noho universytetu imeni Lesi Ukrayinky. Filolohichni nauky. Movoznavstvo. Vypusk 22. 2013. S. 69–74. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvvnufm_2013_22_17.
6. Lys V.S. Solo dlya Solomiyi : roman / peredm. T. Prokhas'ka. Kharkiv: Knyzhkovyy Klub «Klub Simeynoho Dozvillya», 2015. 368 s.
7. Mats'ko L.I., O.M. Sydorenko, O.M. Mats'ko Stylistyka ukrayins'koyi movy. Kyiv: Vyshcha shkola, 2005. 462 s.
8. Mats'ko L.I., O.M. Mats'ko Rytoryka. Kyiv: Vyshcha shkola, 2006. 311 s.
9. Syuta H.M. Tsyatnyy tezaurus ukrayins'koyi poetychnoyi movy KhKh stolittya. Kyiv, 2017. 384 s.
10. Filinyuk V.A. Linhvopoetyka vlasnykh nazv (na materialy romanu Volodymyra Lysa «Solo dlya Solomiyi»). Zapysky z onomastyky: zbirnyk naukovykh prats'. Vypusk 18. Odesa, 2015. S. 704–716. URL: <http://212.111.198.18:88/jspui/handle/123456789/264>.
11. Tsvun N.M. Dekoduvannya tekstu yak osnova linhvistychnoho doslidzhennya. Naukovi zapysky. Seriya «Filolohichni nauky» (Nizhyns'kyi derzhavnyy universytet imeni Mykoly Hoholya). Knyha 2. Nizhyn, 2013. S. 194–197. URL: http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/560/1/276_Naykovi_zapyski.PDF.